

in na okolnost, da je njegovo imenovanje le provizorično, na drugi strani, je naloga naših državnih poslancev, da napno vse sile, da iz tega provizorija ne postane definitivum. Z vsemi močmi in z vso brezobzirnostjo se je treba upreti proti temu, da bi vsenemci à la Dobernig kar diktirali, kdo ima priti na tako važno mesto, kakršno je mesto deželnega šolskega nadzornika za Primorje. Ne in še enkrat ne!

Če naučni minister Marchet ne pozna naših pokrajin, če nima smisla za resnične potrebe njih prebivalstva, če ne ve, kako so bili razlogi, zaradi katerih so se prvotno ustanovile državne ljudske šole v Trstu, oziroma kakšen jim je bil prvotni namen, potem pa naj mu naši poslanci povedo z vso odločnostjo in brezobzirnostjo, česar ne ve ali noče vedeti!

Državne ljudske šole v Primorju imajo pač nemški učni jezik, ali niso nikakoli nemški zavodi, kakaj otroci, ki obiskujejo te šole, niso Nemci, ampak Slovani in Italijani! Neizogibna dolžnost naučne uprave bi torej bila, da na te zavode pošilja učitelje, ki poznajo značaj dežele in jezik učencev. To lahko zahtevamo v imenu narodne pravičnosti in v interesu pouka!

Istotako so bile državne ljudske šole v Trstu ustanovljene za domačine — Slovence in Italijane. Svojedobne ustanovnike teh šol je vodila misel, da se bodo na njih domači otroci, deželani, usposobljali za javno službovanje v naših krajih, in niti oddalec jim ni prihajalo na misel, da bi iz teh šol ustvarjali kako nemško domovino! Šele pozneje postopanje naučne uprave z nje nemškimi tedencami je napravilo iz teh šol to, kar so danes: nekako kraljestvo, kjer poslanci Dobernig, Wolf in tovariši nastopajo kot diktatorji. Če hočejo Nemci imeti tudi v Trstu svojo domeno: bodi jim! Toda imajo najjo samo za svoje otroke! Za Slovence in Italijane pa naj se ustanovi potrebno število srednjih šol, oziroma za tržaške Slovence tudi ljudskih šol z maternim učnim jezikom! A dokler se to ne zgodi in dokler bodo Slovenci prisiljeni pošiljati svoje otroke v sedanje državne zavode, dotlej ne dovoljujemo, da se te poslednje smatra za nemško domeno. Dotlej zahtevamo, da se na te zavode pošilja učitelje, ki bodo kvalifikovani za narodnostno razmere na teh šolah, in tudi nadzorstvo nad njimi mora biti poverjeno ljudem s tako kvalifikacijo! Iz teh več nego opravičenih razlogov moramo slovesno protestovati proti imenovanju dr. Kauerja za deželnega šolskega nadzornika v Primorju.

To naj povedo naši državni poslanci naučnemu ministru in povedo naj mu tudi, da ima — ako le hoče — na razpolago sposobnega osebja za poučevanje na teh šolah in za njih nadzorovanje. Povedo naj mu, da smatramo imenovanje dr. Kauerja za izzivanje in žaljenje in tudi za atentat na resnične namene tržaških državnih šol.

Kultura — orožje.

Skupni proračun in madjarizacija.

Sobotni „Pokret“ javlja, da ima skupni proračun za 1909 leto 360.000 kron namenje-

boljšega in odkritosrejšega človeka od preprostega slovenskega kmeta, ako si se mu prikupil in pridobil njegovo srce. Zato stopi med ljudstvo z blagovestnim delom in ljubeznijo in prepričaš se, da govorim resnico.

Danes?

Prenehala je vesela družba.

Ostali se nemo spogledujemo in na obeh se nam pozna, da nas duši jok, kakaj zapela je nad našimi glavami trobenta že drugič svoj strahoviti „Spominjaj se smrti“.

Pred dobrim letom nam je zagrnila zemlja vrlega načelnika Kosovela, a danes nam je že zopet došlo poročilo, da je pokopan naš ljubi Stanko. Strmimo drug v drugega, kakor bi hoteli uganiti, kdo bo tretji na vrsti.

Stanka torej ni več. Poslovil se je od nas zavedno tam gori v ponemčenem Celovcu, dasi nam je večkrat obljubljal veselo snidenje. Toda ni bilo dano njemu in nam tudi ne.

Stanko si je zaželel miru, onega neskončnega in ne minljivega miru, ki po njem tako hrepene naša srca, a se ga vendar tako bojimo, ker vemo, da ga v življenju ni najti, kakaj v miru je le smrt, a življenje slehnrnika je pre-

nih za madjarizacijo v Hrvaški. Med drugim je 80.000 kron za razširjenje madjarske šole v Brodu, 50.000 kron za šolo v Našicah, 40.000 v Mitrovici, 50.000 v Vinkovcih. V Pešti se zgradi internat za deco železničarjev, a za madjarsko gimnazijo v Osijeku je predlagano 250.000 kron. Madjari pač vedo, kakšna moč je šola!

Nov način germanizacije Poljačev.

Nemška vlada je uvidela, da z nasilnimi sredstvi ničesar ne opravi proti Poljakom. Sedaj se je oprijela novih germanizatorskih sredstev. Vladni uslužbenci hodijo po vseh poljskih pokrajinah ter snujejo stalne ali pa potujoče ljudske knjižnice. Samo v opelskem okraju, ki je po ogromni večini poljski, so zadnje leto ustanovili 111 stalnih in 457 potujočih ljudskih knjižnic. Navidezno je uspeh ugoden — za vlado namreč — ker se je konstatovalo, da se je teh nemških knjižnic posluževalo več kot dve tretjini prebivalstva, ki je pri zadnjem ljudskem štetju prijavilo poljski občevalni jezik.

Zahteve Nemcev na Češkem.

Dne 24. t. m. je imelo predstojništvo zveze nemških čeških deželnozborskih poslancev pod predsedstvom načelnika dr. Eppingerja svojo prvo sejo, odkar je bil deželni zbor odgođen. Seje so se udeležili vsi člani predstojništva. Zadnji občni shod zveze je predstojništvu naložil, naj določi narodno-politiške zahteve Nemcev na Češkem. Izpolnjevanje te naloge je predsedništvo na tem shodu najprej sklenilo, te zahteve združiti v 7 točkah, in sicer: 1. Izprememba deželnega reda in deželnozborskega volilnega reda; 2. jezikovna uporaba pri avtonomnih oblastih; 3. jezikovna uporaba pri državnih oblastih; 4. pravno razmerje minoritetnih šol; 5. narodnostna razdelitev deželnega odbora; 6. narodna razdelitev upravnih okrajev in 7. ustanovitev okrožnih oblasti in okrožnih zastopstev.

Kako dela Lueger značaje.

Pred par dnevi je bilo oddati županu Luegerju dijaško ustanovo 400 K, in sicer na predlog akademiškega senata dunajskega vseučilišča. Dr. Lueger je dal ustanovo priporočenemu dijaku, toda ta mu je moral poprej podpisati izjavo, da ni in da tudi v bodoče ne bo ne socialni demokrat ne vsenemec in da se ni in sene bo udeležil dijaškega štrajka. Dijak je podpisal, pozneje se mu je pa to le preneumno zdelo, zato je zahteval izjavo nazaj, toda dozdej je še ni dobil.

Napake starih šol.

Stare šole imajo, kjer še stoje, navadno po devetindevedeset vnebovpijočih napak in so pod vso kritiko. Navajamo le nekatere.

I.

Stavba, recimo: baraka, stoji prav tik ceste in je brez parterja.

II.

Ob deževju udari voda s ceste kar v vežo.

polno skrbi, bojov in hrepenenja. In človek hrepeni, dokler je živ. Ni še dobro dosegel prvega namena, ko že stremi za drugim, presenečen, da mu trud in vse hrepenenje nista prinesla tega, kar si je želel in za kar se je tako potil.

In zopet in zopet se zažene v življenske valove. Niti toliko si ne da časa, da bi si obrisal pot s čela in se oddahnil.

Zaganja se z vso silo ter izteza roke po zlatem jabolku zadovoljnosti, a čim bliže mu prihaja in čimbolj se lovi z rokami za njim ter ga hoče utrgati, tem huje zapiha veter ter mu odtegne veje prav izpred oči.

Divji tek se ponovi: Človeku se že spenjajo prsi visoko, pohaja mu sapa; noge ima že vse odrgnjene in telo mu omaguje zaradi silne utrujenosti.

„Ni še dovolj, potrudi se, zaženi se bolj! Glej, tvoj ideal je tako blizu, samo še nekaj korakov in dosežeš ga ter boš srečen, zadovoljen“, mu veli hrepenče srce. In te besede mu zvone po ušesih kakor čarobno zvonjenje, ki prihaja od nekod tam daleč, daleč za gozdom. In tako prijetne, tako mamljive so te besede.

III.

Vsa stavba je v zemlji in zaraditega vlažna, da po sobah vse seguje, osobito učiteljem vse, kar hranijo v nji.

IV.

Učitelj in njegova rodovina iztakneta v teh čumnatah neozdravljive bolezni, največ smrtonosno škrofulozo in jetiko.

V.

Ventilacije ni nobene.

VI.

Vrta ni, vodnjaka ne; pa je vsako pomlad in jesen povodenj.

VII.

Stranišča so uravnana za razširjanje epidemije.

VIII.

Drvarnice so pod streho za vsa drva. Kaj pripravno za požar!

IX.

Strehe puščajo vlago, da se učitelj lahko knajpa v sobi!

X.

Golazni dosti! To so palače! In to je vse za XX. vek. Mon Dieu!

Potreba novih šol!

Kje ni šole treba razširiti in nove zidati? Enorazredne šole ni treba tam razširiti, kjer

1. je v šoli premalo prostora za 140 vsakdanjih učencev, in kjer je v ponavljalni šoli nad 40 učencev;

2. kjer je šolska soba pretesna, da bi se še kaj klopi dodalo;

3. kjer se tlačijo učencev po pet v eno klop, pa je prostora le za 3—4;

4. kjer učenci v sobi zaradi pomanjkanja prostora v klopih stoje ob zidu v špalirju;

5. kjer je še stara šola zatohla in vlažna in kjer ni shrambe za učila;

6. kjer ima učitelj v stari šoli 2 sobici, vlažni in temni ter brez drvarnice in brez kleti;

7. kjer šola nima ne vodnjaka in ne vrta ter ne igrališča za učence;

8. kjer ni oken pod streho ne ventilacij za zračenje in kjer se huđi duhovi širijo po veži od tistih kabinetov, ki jim pravi Hrvat „zahod.“

V takih nabasanih šolah bođi učitelj čarovnik, ki naj uči po 99 formalnih stopnjah!

Kako se varujemo tuberkuloze?

Neko društvo proti tuberkulozi razpošilja sledeči letak:

Jetike ali tuberkuloze se je mogoče obvarovati; ona je tudi ozdravljiva, in to temprej, čimprej smo jo spoznali in se izročili zdravniškovi oskrbi.

Nezdrava in nevarna so: 1. Temna in vlažna stanovanja. Dokler je uboštvo navezano na nezdrava stanovanja, dotlej je dobro zračenje bolniške sobe (spalnice) neobhodno potrebno.

2. Tesna oblačila. Pri dekletih modrci, pri fantih pasovi (jermeni).

3. Alkoholične pijače, posebno žganje, rum, konjak, likerji in težka, takozvana „okrepčujoča“ vina. Za otroke ni nikdar nobena alkoholična pijača koristna — tudi pivo ne — in je tudi v majhnih množinah le škodljiva.

4. Poljubovanje zlasti otrok na usta.

5. Igranje otrok z nečistim peskom in na nečistih tleh. Lahko nalezajo bolezni.

Priporočati je urejeno življenje, nadalje snagó v hiši, v obleki in na telesu, pametno utrjevanje telesa, gibanje na prostem in tolovadbo.

Vse to je predpogoj telesnemu zdravju za vsakogar in prav posebno za slabotne in za ljudi, ki se jih hoče lotiti jetika.

Razen tega je treba paziti:

1. Pri stanovanju: da bo zjutraj, ko vstanemo in zvečer, preden gremo spat, okno vsaj pol ure odprto. (Tudi pozimi!) Ne bojmo se, da se zaraditega prehladimo. Sveži zrak nikomur ne škoduje! Stanovanje treba držati snažno. Pod je treba slehnrni dan z mokro cunjjo obrisati, ne subega pometati; vsaj enkrat na teden ga je treba s peskom in milom poribati. Bolne osebe naj same spe v postelji, zlasti se ne sme pustiti spati pri njih otrok. Postelja bolnika naj stoji na samem!

2. Pri obleki: Čistost zgornje obleke, zlasti pa perila. Splošno se ne oblačite pregorko — nobenih volnenih ovrtačnic! — in ravnajte se po zunanji temperaturi; pri gorkem vremenu seveda lahko, pri mrzlem vremenu toplejšo obleko.

3. Pri hrani: Zmernost v jedi in red pri obedih! Uživate mešano hrano: meso (a ne preveč in ne prečesto!) ali mast, slanino, maslo, sir, prekuhano mleko, jajca, sladkor, fižol, grah, lečo, sočivja (zelenjave). Uživanje sirovega mleka vam lahko nakoplje vsakovrstnih bolezni, zatorej ga ne uživajte.

4. Z adostno spanje! Otroci morajo spati 8 do 9 ur, odrasli 7 do 8 ur.

5. Telovadba: Igre na prostem, športi, poleti plavanje, pozimi drsanje.

6. Negovanje telesa: Pridno se kopati, zjutraj in zvečer izpirati usta s čisto pitno vodo, grgrati in zobe čistiti. Nohte snažiti in jih imeti vedno obstrižene; za dolgi nohti se nabira nesnaga: vsaka nesnaga je nezdrava! Snaga je zdravje!

Znamenja začenjajoče se bolezni so čisto neznahtna. Pri vsakem obolenju, ki traja po več dni, treba vprašati zdravnika posebno pri dalje trajajočem kašlju, hudo bledem izgledanju, potenju ponoči, hujsanju, mrzlici in vročini (posebno ob večernih urah). Otekanje bezgavk ni nikoli brez pomena, ampak zahteva nujno, da se vpraša zdravnika! Ono ne prihaja od tega, ker otrok raste, kakor narod navadno misli.

Da človek jetike ne nalezje in da se je obvaruje, mora paziti na pljunke. Od pljunkov lahko hitro dobimo jetiko. Vsako pljuvanje na tla, tudi ako ni pljuval jetičen človek, je zdravju škodljivo: zato ne sme nihče v zaprtih prostorih pljuvati na tla ali ob stene; to ni samo nezdravo, temveč tudi gnusno. Kjer je kak pljuvalnik, ki ga je napolnjevat z vodo, mokrim žaganjem ali peskom, pljuvajte vanj.

Dalje v prilogi.

Glas vpijočega v puščavi.

Iz Sežanščine.

Oprostite, g. urednik, moji drznosti, da dajem tak čuden naslov svojemu dopisu. Nikar se ne preplašite, češ, to bo jerimijada. Le potolažite se!

Kar tako v pristno črnilo pomočim zarjavelo pero ter načeckam nekaj vrstic kot kronist, seveda ne Herodot ali Nestor. Tako visoko ne letam jaz. Vendar rabim to besedo prvič, ker je kratka, le dvozložna, drugič me pa spominja na Kronosa, Zeusovega očeta, ki se mi je jako smilil.

Saj je bil to pravi protitip nekakega vzor-birokrata naše vsekakor jako moderne Avstrije. Evo vam dovoljnega vzroka, da mi je jako drag spomin na tega čudnega boga. Glede modernosti naše države se ne maram pričkati. To trde sv. Birokracij et. Comp. in tedaj pika. Kmalu bi pa pozabil povedati, v čem je božanski Kronos podoben birokratom. On je požrl svoje otroke, razen Zeusa, a namesto tega debel kamen in vendar je bil zdrav kot riba. Prav nič mu ni težila ta čudna pojedina želodca. Birokrati delajo ravno tako

Merljak.

Kjer ni pljuvalnikov, se poslužujte žepnih robcev. (Posebno na cesti!) Kadar kašlja ali kiha, naj vsak, bodi jetičen ali ne, drži roko pred usta!

Jetika je samo tam za okolico nevarna, kjer ljudje ne skrbijo za snago in kjer niso nič previdni. Ako bolnik (jetičen človek) ne pljuje na tla ali ob steno, ako drži med kašljanjem roko pred usta, ako odstranimo brž vsak njegov pljunek — pljuvalnik je treba slehrni dan izčistiti — in ako izvajamo druga varstvena pravila, se nam ni treba bati, da bi našli jetiko!

Prijavljamo ta članek zato, da opozorimo učiteljsko na to grozno morilko, ki sega tudi po naših vrstah z vso kruto silo. Učiteljsko naj porabi letošnje roditeljske večere v to, da govori in poučuje ljudstvo o tuberkulozi.

To bo plemenito in koristno delo usmiljenih Samaritanov!

Iz naše organizacije.

Kranjsko.

Kamniško učiteljsko društvo je zbralo svoje člane v tem mesecu dvakrat: 1. oktobra smo odkrili nagrobni spomenik rajnemu tovarišu nadučitelju Josipu Mesnerju v Komendi, kjer se je zbralo nad 40 tovarišev in tovarišice počastiti njegov spomin. Trpke besede mi silijo v pero o tem odkritju o posameznih dogodkih prejšnjih in istega dne, a ker vem, da zasedaj s tem ničesar ne dožene, konstatiram le, da je govor našega predsednika Letnarja naredil na vse tovariše najboljši vtisk. Tako govori le tovariš!

Dne 22. oktobra pa se je zbralo 19 učiteljev in 19 učiteljic in trije gosti v Mengšu. Tovariš Božič je ponudil otroke 3. razreda „Stari Slovani“ tako, kakor imajo to na pripravnici za — najbolje. Čudili smo se otrokom, kake dolge formulirane stavke so znali ponoviti, strmeli nad zgledno disciplino ter smo bili vsi hvaležni, da si je zbral ravno zgodovinsko snov, ki se je vse tako ogiblje. Ugajalo nam je tudi, da se je pokazal učitelj popolnoma tak kakršen je, kadar je sam. Tako pridemo do samozavesti!

Pri prav živahnem razgovoru o hospitaciji smo pogrčali našega g. nadzornika, da bi bil slišal naše nazore in nam povedal tudi svoje.

Nato je poročal tajnik tovariš Toman o 20 letnem društvenem delovanju in prebral prvo poročilo prvega tajnika Alojzija Keclja, ki ga je spisal s pristno učiteljsko krvjo ter ima še danes isti pomen, saj „V naših rokah je torej večinoma naša srečna ali nesrečna prihodnost, katero prvo dosežemo s taktičnim vedenjem, z delavnimi zgledi, neumorno pridnostjo in stanovskim ponesom, ki naj bo pretkan z nezrušljivo kolegialiteto!“

V daljšem govoru je povedal, da je bil prvi predsednik sedanji nadzornik g. Janko Janežič, nadzornik g. Ljudevit Stiasny nekaj let tajnik, medtem ko je bil naš sedanji predsednik Letnar takrat c. kr. okrajni šolski nadzornik.

Ta je pomagal sestavljati prva pravila in se je udeleževal vseh društvenih sestankov. Poročal je že pri drugem sestanku o podrobnem učnem načrtu, ki je učiteljsko z vso vneto izdelovalo in tako pripravilo rodovitna tla k daljnemu razvoju. Sedaj nam predseduje že 14. leto. Končal je tajnik:

„Slišali ste današnji njegov govor: vsaka mišica in žilica je posvečena šoli, stanu, narodu; povsod in vselej se je pokazal le kot učitelj, zato dovolite, da v praznovanje 20 letnice pripade meni prvemu čast, da pozdravim našega predsednika kot — častnega člana!

Vsak mu poda roko!

Ko je se tovariš Šmajdek prebral predelana pravila ter smo jim določili končno obliko, je tovariš Grmek nasvetoval, da si vsaka šola naroči za otroško knjižnico: Anglček, Naša bodočnost, Vrtec, Zvonček, a za učiteljsko: Popotnik, Domače ognjišče, Kmetovalec, Perutinar, Čebelar, Slovenska šolska Matica, Slovenska Matica, Družba sv. Mohorja, Zlata Doba in Slov. Branik. Sprejet je bil Šmajdekov predlog, da napravimo, skupen izlet šolarjev in staršev v Postojno. Slednjic je pozval predsednik navzoče, da vstanejo s sedežev ter izkažejo čuteče sožalje tovarišu Petrovcu nad bridko izgubo. Potem je zaključil zborovanje.

Štajersko.

Učiteljsko društvo za mariborsko okolico zboruje dne 5. nov. ob 10. uri dop. Dnevni red: 1. Dopisi. 2. Razna poročila. 3. Šola in kmetsko vprašanje. (Glej „Učit. Tov.“ št. 38.) 4. Predlogi in slučajnosti.

Učiteljsko društvo za laški okraj zboruje v četrtek, dne 5. listopada t. l., točno ob poldnesi uri dop. v šolskem posloju v Trbovljah po sledečem dnevnem redu:

1. Zapisnik.
2. Društvene zadeve in dopisi.
3. Hospitacija: a) „Zimski dan“. Učni poizkus iz nazornega nauka v 1. razredu. (Gđč. Štef. Cimpešek.) b) Netopir. Učni poizkus za višjo stopnjo. (Tov. Gustav Vodušek ml.)
4. Slučajnosti.

Ker se vrši isti dan po društvenem zborovanju še konferenca šolskih vodij laškega okrajja, se prosi največje točnosti. Tovariši, tovarišice, vsi ta dan v Trbovlje, da si podamo roke v stanovski zavednosti.

G n u s, t. č. predsednik.

Konjiško učiteljsko društvo ima svoje glavno letno zborovanje v četrtek, dne 5. novembra t. l., ob pol 11. uri dopoldne v Konjicah. Vzpored:

1. Zapisnik zadnjega zborovanja.
2. Dopisi.
3. O novih tiskovinah in obravnavi šolskih zamud. Podava g. nadzornik Schechel.
4. Poročilo o letošnjem zborovanju „Zaveze“ — tov. Kožuh in Žgajner.
5. Letno poročilo a) tajnikovo, b) blagajnikovo, c) knjižničarjevo.
6. Volitev novega odbora.
7. Razgovor o prirejanju roditeljskih sestankov v prih. šol. letu.
8. Predlogi in slučajnosti.

Pol ure pred zborovanjem (ob 10. uri) je odborova seja.

Na polnoštevilno udeležbo vabi vljudno predsednik.

Učiteljsko društvo za ormoški okraj ima dne 5. novembra ob pol 11. uri dopoldne v šolskem posloju Ormož-okolica v smislu zadnjega društvenega sklepa izredni občni zbor po sledečem vzporedju:

1. Zapisnik zadnjega zborovanja.
2. Dopisi in dopisov se tičeji sklepi.
3. Poročilo delegatov o glavni skupščini „Zaveze“ v Gorici.
4. Kako ima učiteljsko in krajni šolski svet obravnavati zamude po novih izvršitvenih predpisih. Poroča tovariš J. Rajšp, referent za šol. zamude v okr. šol. svetu.
5. Končni sklep zaradi kazni, ki jih imajo plačati oni društveniki, kateri se zborovanju ne udeležujejo. (Zaradi te preporne točke se sklicuje izredni občni zbor.)
6. Predlogi in nasveti.

Na prav mnogobrojno udeležbo vabi odbor.

Učiteljsko društvo za pol. okraj Ljutomer zboruje v četrtek, dne 5. novembra, predpoldne po 10. uri v Ljutomeru. Na dnevnem redu je razen navadnih, točk predavanje

Menim, da je bila zadnja konferenca že vredna omembe.

Saj se je vršila v znamenju proslave vladarjevega jubileja.

Bil je slavnosten govor o našem svitolasem vladarju, ki ga je imel g. okr. šol. nadzornik.

Nato je prečital kolega A. Leban vdanostno adresno tem povodom in odposlala se je vdanostna brzovajka na kabinetno pisarno.

Dalje je poročal g. nadzornik o stanju ljudskega šolstva sežanskega okrajja v dobi od 1848—1908.

Vidite, kako smo bili marljivi. Tov. Ravbar nam je podal lep referat o roditeljskih večerih.

Razen tega smo še mnogo zadev pretresali, tudi dijete smo dobili in celo kosili smo prav dobro.

Kakor vidite, res mnogo gradiva. Pa vendar se nihče ne gane!

V „Edinosti“ je izšlo poročilo, toda v „Tovarišu“ ga najbrže ni treba.

V znak protesta zaradi nezasišane barbarizma 20. septembra t. l. smo zbrali 100 K za družbo sv. Cirila in Metoda.

Tako sem povedal lepo po vrsti vse, kar smo naredili omenjenega dne!

„Med brati Čehi“ (Cvahte) in poročilo o zborovanju „Zaveze“ v Gorici (Mavrič). Pol ure pred zborovanjem je pevska vaja.

Ker se že dolgo nismo videli ter se imamo pogovoriti mnogo važnega, Vas vabi na prav obilno udeležbo odbor.

Goriško.

Učiteljsko društvo za sežanski šolski okraj zboruje dne 5. novembra t. l. ob 10. uri v Sežani s sledečim dnevnim redom:

1. Predsednikov nagovor.
2. Overovljenje zapisnika zadnjega zborovanja.
3. „Biološka metoda“, poročila tovariš M. Volkov.
4. „Izvenšolsko delovanje učiteljsva“ poročila tov. A. Hrašček.
5. Predlogi.

Na obilno udeležbo vabi vljudno odbor.

Srednješolski vestnik.

** Slovensko srednješolsko dijaštvo in nemške šole. „Omladina“ piše: Zopet moramo zaznamovati žalostno, za nas Slovence skrajno sramotilno in pogubonosno dejstvo, da se je vpisalo začetkom šolskega leta zopet celo vrsto Slovencev v popolnoma nemške srednje šole ali pa v nemške oddelke jezikovno mešanih šol. Vsi opomini po časopisju so malo zalegli, in zaslepljeni ali pa narodno mladni starši niso imeli toliko narodnega ponosa, da bi priznali pri šolskih oblastvih po svojih otrocih svoje narodnosti. Da v bodoče to preneha, je treba radikalnejših sredstev in odločnejšega nastopa. Za sedaj prosimo, da se nam naznanijo vsi slučajji, v katerih so dali slovenski starši svojo deca v nemške šole. V Ljubljani opozarjamo zlasti na nemško gimnazijo in na realko. Zlasti na slednji je v oddelkih še celo vrsto Slovencev, ki se v teku 7 let popolnoma germanizirajo. — Dalje piše isti list: Naše šolske oblasti so se pokazale v zadnjih dogodkih v karaktistični luči. Dokazuje so na prav jasen način, da o moralni vzgoji srednješolskih gojencev nimajo niti pojma. Dne 20. septembra je bil ustreljen tovariš-dijak Ivan Adamič: vsa Slovenija in zlasti slovenska mladina je žalovala ob njegovem in Lundrovem grobu — ravnatelj ljubljanske realke Junovc pa dijakov svojega razreda ni pustil za pogrebom. Isto se je zgodilo na nekaterih drugih ljubljanskih zavodih. Nadalje se je ponekod prepovedalo srednješolcem nositi žalne trakove. Tako postopanje se oboja samo. Pripominjamo le, da si šolske oblasti s takimi nečloveškimi ukazi sami izpodkopujejo ugled, da na ta način same sejejo v mlada srca nezaupljivost in nepokornost. Vedite gospoda, ki ste morda na vseučilišču poslušali nauk o vzgojeslovju, da s takim ravnanjem sami kršite šolsko disciplino, trgate iz mladih src pieteto, in nikar ne vračate krivde na časopisje, zlasti na naš list! Značilno je pri vsem tem to, da je vseh teh pedagoških pogreškov kriv naš vladni sistem, dočim so postopali profesorji, izvzemši nekatere nemške nacionalce, popolnoma korektno in taktčno. Po Slovenskem je začelo ljudstvo po zadnjih dogodkih resno in odločno vpoštevati geslo: „Svoji k svojim“. Srednješolska mladina seveda v tem oziru ni mogla in tudi ni smela zaostati. Toda zopet so posegle vmes šolske oblasti in izdale opomin, naj dijaki tudi še poslej kupujejo svoje potrebščine pri nemških trgovcih. Koliko izda ta ukaz, ne vemo, pač pa lahko trdimo, da je slov. srednješolsko dijaštvo samo toliko zrelo, da ve, kam sme nositi svoj denar. Dovolili pa bi vljudno vprašati za pojasnilo, ali stoji kje v učnem načrtu, naj se vzgaja mladina narodno mladno in indiferentno? Od naših učnih zavodov pač smemo pričakovati, da vsaj naravnost in izrečno ne bodo delali proti narodnemu čutu.

K sklepu omenjam še, da smo odšli vsak na svoj dom z različnimi prometnimi sredstvi. Tako zaključujem to dolgovazno poročilo vsvesti si, da sem otel nekoliko pozabljivosti naš Kras.

Sicer bom staknil kje še kaj, da napolnite g. urednik, kak predaleček svojega lista.

S i t n e ž.

V smrtni nevarnosti.

Barje, 26. oktobra 1908.

Na petek (slab začetek!) dne 23. oktobra je bilo, ko se mi je po moji in po nerodnosti nekega prebitega paglavega zadržlo v črnilo pomočeno pero v notranjo stran tretjega članka na prstancu desne roke, in sicer s tako silo, da je šla konica do kosti — bolečina do srca — in konica pa od peresa — zalomila se je!

Razumete, gospod urednik, kajne: rjavčasto pero, strupena tinta — pa noter do kosti — grozen položaj! Zastrupljenje mojega dragocenega življenja skoraj neizogibno!

No, kaj sem hotel? Izdrž sem si peresno konico, rano z nožičem povečal (korajžo pa imam, kajne!), stiskal sem prst, da bi bil izprešal kolikor mogoče krvi — priteklo

** Umrli je v Gorici po daljši boleznivi bivši suplent na tamošnji državni gimnaziji Ksaver L a s c i a c e, brat namestniškega svetnika Alojzija Lasciaca v Trstu.

** Iz srednješolske službe. Na I. in II. drž. gimnaziji v Ljubljani bo poučeval v šolskem letu 1908/9 francoščino prof. Friderik J u v a n č i č, laščino dr. Mih. O p e k a, na nemški gimnaziji v Ljubljani pa italijanščino prof. Alf. E i s e n b e r g.

** Gimnazijlki dijak je sežgal avstro-ogrsko zastavo, in sicer v Srbiji v Semendriji. Zastava je bila — kakor navadno ob nedeljah — izvešana na avstroogrski agenciji. Dijak jo je snel in sežgal.

** Nova slovenska učna knjiga za višje gimnazije. Naučno ministrstvo je dalo predaprobacijo učni knjigi „Aritmetika in algebra za višje gimnazije“, ki jo je spisal prof. B. M a t e k v Mariboru.

** Višja dekliška šola v Ljubljani. Naučno ministrstvo je mestni občini ljubljanski za vzdrževanje višje dekliške šole dovolilo za leto 1908 podporo v znesku 3000 K.

Književnost in umetnost.

Ročni zapisnik z imenikom ljudskih šol in učiteljskega osebja na Kranjskem, Južnem Štajerskem in Primorskem in z osebnim statusom kranjskega ljudskega učiteljstva za šolsko leto 1908—1909. — XV. letnik. — Sestavil L. J e l e n e. — Natisnila in založila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani. Cena: Brez kataloga elegantno vezan 1 K 50 h, za 100 učencev 1 K 70, za 150 učencev 1 K 90 h. — „Ročni zapisnik“ se je toliko udomačil, da bi sedaj ne mogel nihče biti brez njega. S hvalevredno natančnostjo je tov. L. Jelenc odstranil pomanjkljivosti ter, uvažujoč razne želje, dospel s svojim delom zopet bliže do popolnosti. Tudi oblika je elegantna in priročna ter dela čast tiskarni. Kdor ga še nima naj seže po „Ročnem zapisniku“!

Popotnik. Štev. 10. prinaša to-le vsebino: 1. D. P.: Hrvaško društvo za unapređenje uzgoja. — 2. Avgustin P o ž e g a r: Telesni siločut in njegova higijena. — 3. Janko P o l a k: O prenovljenju učenja na izust. — 4. Miro Š i j a n e c: Tolstoj. — 5. Eliza K u k o v e c: Vsetranska obravnava številnega obsega 1 do 10. — 6. R. H. Spisovni pouk v ljudski šoli. — 7. Književno poročilo. — 8. Razgled: Listek. — Pedagoški paberki. — Kroniko. Toplo priporočamo!

Narodno vprašanje in Slovenci. To je naslov E. Kristanove brošure, ki smo jo že omenili zandujč. V devetih poglavjih govori pisatelj s stališča svoje stranke o narodnem vprašanju in o Slovencih. Razprava je temeljita in zasluži, da jo čitajo vsi, ki se zanimajo za to aktualno vprašanje.

Slobodna škola. Napisao D a v o r i n Trstenjak. Zagreb. Tiskara in litografija Mile Maravića. 1908. — Idealni naš prijatelj in tovariš Davorin Trstenjak je izdal to lepo knjigo, ki je priča o njegovem temeljitem poznanju pravih namenov in smotrov svobodne šole. Trstenjakovo knjigo toplo priporočamo!

Politiški pregled.

* Kranjski socialni demokrati sklicujejo na dan 1. novembra t. l. v Ljubljano svojo deželno konferenco. Razgovarjali se bodo o deželnozbornih volitvah na Kranjskem in o svoji organizaciji.

* Volilno gibanje v Istri. Politiško društvo za Hrvate in Slovence v Istri, smatrajoč neprimernim, da bi stopilo v volilno borbo v onih okrajih, ki so bili na dogovarjanju o preosnovi volilnega reda za deželni zbor namenjeni italijanski stranki, izjavlja, da bo to-

pa je le malo sokrvice! — pomislite sokrvice! — in nato sem si rano izmil, strah pa iz glave izbil!

Ves dan sem izkušal preživeti v brezskrbnosti: pil sem kozarec čez mero in se igral z najmlajšim sinčkom Mladenom, da mi ni stopal pred oči moj kritični položaj. In res — posrečilo se mi je! Bolečine nisem čutil nikake!

Ponoči sem se nakrat prebudil. Ranjeni prst je bil zatekel, členki tudi, bolečina pa je sezala že do zapestja. Čutil sem, kako mi je stopila smrt pri nohtu v prst in kako mi je stopala od članka do članka po goli kosti, da sem čutil njeno škrabljanje — na čelo pa mi je stopil mrzel pot!

Moj Bog! V teh letih (43 jih imam!) pa že umreti! In stopila mi je vsa moja družinica pred oči: bolehna žena pa štirje nedorastli otroci! Kaj bo iz njih? Kako lepe nade sem jim sejal v njih srca — in zdaj — pa vse proč!

In znoj me je oblij — pravi mrtvaški znoj — in pričel sem misliti na testament! Vse sem porazdelil — svoje dnevnike sem namenil Vam, gospod urednik!*)

*) Hvala za pozornost v zadnji uri. Uredn.

Cele kope prošelj, vlog jim pride v roke, toda vse izginejo kakor v Kronosovem želodcu. Ne rečem, da jih ravno jedo, toda beli dan jih zagleda šele čez dolgo časa največkrat take, da jih ni vredno več prijeti v roko. Isto je delal Kronos. Vse pogoltnjeno je oddal na čuden način od sebe in še dobro mu je bilo, da se je rešil nepotrebnega želodčnega obteženja.

Menim, da sem dovolj utemeljil in dokazal svojo absurdno trditev o čudnem prvaku grških bogov.

Podoben sem že klepetavi branjevki na „Lesnem trgu“ v Trstu, zato pika.

Nato prehajam k stvari.

Dne 23. preteklega meseca smo imeli v Komnu uradno konferenco, toda o njej ni ne duha ne sluha v stanovskem glasilu. Saj nas je v okraju nad šestdeset, toda nihče ne mara priobčiti niti kratke vesti o nji v tem listu. To je res karakteristično za naše razmere. Seveda se lahko izgovarjamo, da smo mislili, da je opravil svoje poročevalsko dolžnost naš kolega iz sosednje vasi. Tako čakamo in čakamo, čas hiti, a v „Tovarišu“ ni o nas sledu. Tako se krčijo vesti s Primorskega na minimum. To ni nikakor znak zavednosti in stanovskega ponosa.